

der er noget om Trøjborg, for der kommer jeg fra. Men så ville jeg faktisk godt have en fortælling serveret mere rapt, med mere lugt og larm og liv og billede, så at sige, og færre statistikker, færre hektarangivelser, færre indviklede forklaringer. Eller en beskrivelse båret af det glødende engagement og fortællende drive, vores gamle borgmester Bernhard Jensen lagde for dagen i sine bøger. Cykel-Bernhard tilbragte sin barndom i Niels Juelsgade på Trøjborg i Århus og fortæller om den, så man føler, man selv kender rullekonen længere nede ad gaden; men han fortæller lige så levende om 17- og 1800-tallets Århus, som han af indlysende årsager ikke kendte personligt.

Den foreliggende bog er, uden på nogen måde at være kedelig, ikke lagt så populært op, selv om man naturligvis må håbe, at den når langt ud. Men nu kunne jeg som historiker ønske en højere grad af sammenstilling mellem Århus' specielle og Danmarks generelle udvikling i efterkrigstiden, end tilfældet er her. Så byens historie gled ind og blev forstået som et led i en større sammenhæng, eller så jeg kunne se, hvor Københavns historie i hovedsagen følger de samme baner, og hvor forskellen mellem hovedstad og provinsby kommer til udtryk. Eller forskelle og ligheder mellem Århus og landets øvrige større provinsbyer. I hvert fald ville nogle overvejelser herover have interesse. Noteapparatet er utilfredsstillende – jeg kan ikke ad den vej gå ind og forfølge interessante problemstillinger eller udrede dunkle punkter, og så er det ikke nok, at udgiverne på side 346 fortæller mig, at jeg bare kan komme ned på Erhvervsarkivet og hente flere henvisninger. Jeg savner et register, hvilket besværliggør en sammenstilling af oplysninger forskellige steder i bogen. Jeg savner en præsentation og diskussion af den foreliggende litteratur om emnet.

Kort sagt savner jeg meget af det, som kendetegner en fagbog i historie.

Den foreliggende Århus-historie er god, skrevet som den er af gode forskere. Den kunne nok være blevet endnu bedre, hvis der var arbejdet mere med at kombinere den udtalte ambition om på samme tid at appellere til fagfolk og til en bredere offentlighed. Men det er jo godt nok også en vanskelig sag.

Søren Hein Rasmussen

Søren Frandsen, Jens Anker Jørgensen og Chr. Gorm Tortzen (red.): *Bogen om Esrums Kloster*. (Frederiksborg Amt, 1997). 208 s.

Prins Henrik har skrevet forord til bogen om det nyrestaurerede Esrums Kloster, og så nobel er bogen hele vejen igennem. Fra Frederiksborg Amts side har man bedt en række forskere om at sammensætte en bog om klosterets og cistercienserordenens historie. Tanken er, at dette værk skal fortsætte i en skriftserie, *Esrums Studier*, der vil gå yderligere i dybden med klosterhistorien.

Det kan på ingen måde nægtes, at denne begyndelse er fornem og vellykket. Bogen ånder af engagement fra bidragsydernes side. Adskillige aspekter af Esrums historie behandles på et niveau, der i de fleste tilfælde er let for den uindvidede at gå til. For den indvidede er der i hver artikel et godt og fyldigt noteapparat. Vægtningen er på denne måde meget fin. Et vist sprogligt kendskab forudsættes i artikelen om Broder Rus, hvor Søren Frandsen både citerer latin, ældre tysk og dansk. Det er ikke så let, hvis man ikke er vant til det. Men dér er dilemmaet mellem historieforskning og formidling tydeligt.

Bogen falder i tematiske afsnit. Først kommer tre yderst kompetente artikler om selve klosterets grundlæggelse, ordenens historie i Skandinavien og det

øvrige Europa – og de arkæologiske vidnesbyrd. Derpå følger præget på landskabet, godsdrift og møller. Denne del understøttes fint af prægtige fotografier af bygninger og landskaber. Jens Anker Jørgensen og Chr. Gorm Tortzens fremlæggelse af bibliotekets skæbne er en grim historie, men den sættes ind i billedet af, hvad der i øvrigt overgik klosterbibliotekerne efter Reformationen – og dermed undgås sentimentalitet. Historien får lov til at være historie. Tak.

Sissel F. Plathe nævner de ændringer, altertavlen undergik efter Reformationen, hvorved abbed Peder trylledes om til en luthersk præst – som påvist af Christian Axel Jensen. Men hun er langt mere interesseret i at fortælle om tavlen som helhed, dens stil, ikonografi og historie frem til vore dage. Plathe kommer hele vejen rundt og viser bl.a. sit store kendskab til klædedragt og tekstiler. Søren Frandsens gennemgang af de mange versioner af Broder Rus' historie er måske noget omstændelig, men han får samlet det, vi indtil videre kan vide om denne sære historie, der åbenbart vandrede rundt i Europa. Han får ret grundigt afmytologiseret historien om den fæle broder og de påståede materielle vidnesbyrd om hans færden i Esrum.

Bogen afsluttes med et afsnit af Flemming Etrup om Esrum Kloster som hovedsæde for Frederiksborgstutterierne. Selv om man kun har begrænset forstand på heste og hesteavl, er også denne artikel fængslende. Her er et stykke veldokumenteret kulturhistorie. Historien er set med stutterierne og en hesterace som prisme.

Som helhed er dette bind fremragende. Det skyldes den høje kvalitet i bidragene som forskningsbaseret formidling samt, at man kommer ud over lokalhistorien og får det internationale perspektiv på klosteret. Man får noget –

endda meget – at vide, og det hele hviler på gode og klare referencer. Det er en smuk bog med kun få trykfejl og med en god balance mellem tekst og billede. Den er tæt på et UG.

Carsten Bach-Nielsen

Erik Carlé: *Københavns fængsler i 100 år*. (Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, 1995). 356 + XIX s.

Dette festskrift er udsendt, før det danske fængselsvæsen blev verdenskendt gennem fangeflugten fra Vridsløselille Statsfængsel, da en gummiged gennembrød fængselsmuren, men det dokumenterer, at fangeflugter ikke er nogen opsigtsvækkende sjældenhed. Der er årligt en del af dem, blot er de som regel mindre dramatiske og især mindre veldokumenterede. Veldokumenteret er denne bog til gengæld. Forfatteren, selv ansat i fængselsvæsenet, har fået adgang til væsenets arkivmateriale frem til 1989 og, som han selv formulerer det i bogens efterskrift, har han valgt »en fortløbende fortællende kildeudgivelse, hvor læseren væsentlig selv må foretage vurderende sammendrag«. Bogen er i første række en »jubilmæssig hilsen til personalet og institutionen«, men vil også have bud til de forskere, der vil beskæftige sig med de store statslige opbevarings- og behandlingsinstitutioner, ikke mindst på grund af det kildemateriale, der lægges frem og ellers ikke har været tilgængeligt.

Forfatteren har uden smålig skelen til væsentligt og uvæsentligt berettet om stort og småt i denne aflukkede verden med dens reglementer og egenartede institutionskultur. Der er talrige detaljer fra hverdagen, i sagens natur set gennem institutionens optik, og meget om de foranstaltninger, der under skiftende situationer bliver truffet over for de indsatte. Især under den tyske besættelse